УДК 811.161.1:378.147

В.В. Лазарєва, канд. пед. наук, ст. викл. *(ХДУХТ, Харків)*
Л.Я. Сапожнікова, доц. *(ХДУХТ, Харків)*

ТЕКСТИ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ТА ЇХНЯ РОЛЬ В ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ

Опанування мовою – складний соціально-психологічний процес, що вимагає від особистості активізації ментальних ресурсів для пристосування до «нової реальності», яку відкриває іноземна мова. Людина проходить шлях, відомий раніше, коли опановувала рідну мову, при цьому зростаючи, формуючись внутрішньо. Нове мовне середовище формує, зокрема, й нові вміння в сфері вивчення мови. Успішне оволодіння іноземною мовою перш за все залежить від особистісних рис студентів: здібностей, мотивів, внутрішньої спрямованості, налаштованості на подолання можливих труднощів.

Практичний досвід роботи з іноземними студентами свідчить, що читання переважає над іншими видами мовленнєвої діяльності. Першою одиницею, яку сприймає студентство, є мікротекст (прочитаний викладачем, прослуханий, а потім – відтворений самостійно за зразком). Тому саме текстовому наповненню курсу «Російська як іноземна» (РЯІ) варто приділити особливу увагу, оскільки від успішності текстового етапу залежить, на наш погляд, зацікавленість у вивченні російської мови, переконаність, що ця мова (як і рідна) допоможе вирішувати комунікативні завдання, суттєво поповнить словниковий запас, сприятиме поглибленню знань. Науковці звертають увагу на стандартні типові тексти в підручниках з РЯІ, застерігають, щоб вони не мали характеру «неживих текстів», не були обмеженими, надто книжними, шаблонними, оскільки вони є базовими у становленні мовної особистості студента-іноземця. За нашими спостереженнями, викликають інтерес теми «Знайомство», «Моя сім'я», «Мій університет», «Кімната, в якій я живу», «Мій день», оскільки сприяють якісній комунікації, подоланню комунікативних бар'єрів, дозволяють краще адаптуватись в російськомовному середовищі.

Вивчення РЯІ, її активне використання як засобу спілкування сьогодні неможливе без глибокого й різнобічного знання культури носіїв цих мов, їхнього менталітету, національного характеру, способу життя, бачення світу. Тільки поєднання цих двох видів знання – мови й культури – забезпечує ефективне та плідне спілкування. Саме тому

особливої ваги набувають прецедентні тексти, які є важливими для особистості в пізнавальному та емоційному аспектах. Вони мають національну обумовленість, відображають звичаї, традиції, культурну символіку, є складними семантичними одиницями. Прецедентні тести, з урахуванням нашого досвіду, доречно використовувати час від часу, щоб «оживити» увагу студентів, відволікти їх від драматизованої «статики» до динаміки думки, уяви, домислу тощо.

Викладачі залучають для вивчення РЯІ тексти, які не містять актуальної інформації для спілкування іноземців з носіями російської мови. Це «статичні» тексти, і студенти визнають їх не завжди цікавими. Насправді ж у методичному контексті такі «спрощені» тексти дуже важливі, оскільки характеризуються лексичною єдністю, передають граматичні особливості російської мови, що допомагає студентам зрозуміти, наприклад, принципи функціонування частин мови в реченнях. Систематичне читання (безумовно – у комплексі з перед- та післятекстовими вправами) відіграє провідну роль: дозволяє досягнути самостійності, впевненості в своїх мовно-мовленнєвих здібностях та здатності до комунікації. Опанування традиційних типів речень: питальних (допомагають отримати відповідь щодо необхідної інформації), спонукальних (автор передає побажання, звернене до іншої особи), розповідних (сприяють одержанню інформації), – є необхідним у навчальній діяльності та щоденному побутовому спілкуванні іноземних студентів. Отже, хоча «статичні» тексти не містять динаміки, проте структура речень, що входять до них, є цінним навчально-пізнавальним матеріалом.

Особистісно-орієнтоване навчання передбачає підготовку альтернативних завдань з урахуванням пізнавальних особливостей студентів; максимально альтернативну, проблемну постановку завдань; свободу вибору способів виконання завдань; творчу складову. У цьому аспекті тексти різних типів виконують важливе навантаження. За нашими спостереженнями, викликають особливий інтерес у студентів ті з них, що мають незавершену кінцівку (студент сам може «завершити» результат подій, про які дізнався). Зазначимо, що дослідники одноголосно визначають: саме читання допомагає закріпленню знань орфографічних, пунктуаційних норм, сприяє розвитку навичок говоріння, укладання діалогу, створення усної розповіді. Зауважимо, що результативність роботи з текстом на всіх рівнях оволодіння російською мовою як іноземною значно зростає, якщо інформаційне наповнення тексту задовольняє особистісні інтереси іноземних студентів, підвищує самооцінку, підкреслює унікальність, значущість їхньої рідної культури.